

Telewizyjne i radiowe audycje dla wsi
w badaniach Ośrodka Badania Opinii Publicznej
i Studiów Programowych

I. Audycje radiowe

Problematyka recepcji radia na wsi była wielokrotnie poruszana zarówno w badaniach Redakcji Studiów i Oceny Programu, Ośrodka Badania Opinii Publicznej oraz, później, w Ośrodku Badania Opinii Publicznej i Studiów Programowych. Problematykę tę ujmowano na ogół w różnych aspektach, najczęściej jednak badano:

- recepcję audycji przeznaczonych dla wsi,
- preferencje ludności wiejskiej w odniesieniu do programu radiowego w ogóle.

A więc były to badania bądź nastawione wyłącznie na problematykę wiejską bądź badania ogólnopolskie, w których opinie ludności wiejskiej wydzielano z całości materiału ex post, w trakcie analizy danych dla celów porównawczych z danymi dotyczącymi mieszkańców miast.

Oto skrótowy przegląd wyników tych badań, który obejmuje ostatnie dziesięciolecie.

W 1959 roku przeprowadzono reprezentatywne badanie ankietowe poświęcone audycjom wiejskim. Chodziło przede wszystkim o ustalenie optymalnych godzin nadawania. Respondenci uznali, że należy w okresie wiosenno-letnim przesunąć wieczorne godziny emisji audycji /na godz. 21 - 22/ oraz postulowali zaniechanie nadawania audycji rolniczych w godzinach południowych. Ponadto proponowano wprowadzenie na antenę szkolenia rolniczego.

W 1962 roku zrealizowano również reprezentatywny sondaż opinii mieszkańców wsi na temat audycji "Naukowcy - rolnikom". Okazało się, że cykl ten cieszy się ogromną popularnością wśród słuchaczy wiejskich: na każdym dziesięciu

pięciu deklarowało nieregularne słuchanie tych audycji, trzech - słuchało ich systematycznie, a tylko dwóch - nie słuchało nigdy. I tutaj także radiosłuchacze proponowali przeniesienie audycji na późniejszą godzinę w okresie letnim. Poza tym większość respondentów żądała ścisłej synchronizacji tematyki z kalendarzem prac rolnych oraz większej ilości porad fachowych.

W roku 1962 miało miejsce badanie pt. "Niektóre zagadnienia oświaty rolniczej w oczach chłopów". Sprawa radia wśród środków masowego przekazu jako źródła informacji fachowej została tu potraktowana marginesowo - istotnie w tej mierze dane mówią jedynie o tym, że za pośrednictwem radia uzupełnia swe wiadomości wachowe co czwarty rolnik. Omerians pytanie miało charakter "otwarty"; po skategoryzowaniu odpowiedzi badanych okazało się, że wśród źródeł informacji fachowej, z których korzystają rolnicze audycje radiowe plasują się na drugim miejscu tej listy /26% głosów/. Korzystanie z radia jest ponadto silnie skorelowane pozytywnie z faktem wprowadzania ulepszeń w gospodarstwach poszczególnych respondentów.

W roku 1963 i 1964 przeprowadzono szereg ankiet poświęconych sprawom wsi. Wyniki ich jednak przynoszą bardzo ubogie informacje o preferencjach radiosłuchaczy wiejskich w odniesieniu do interesujących nas audycji, niewiele też mówią o ich popularności. W jednej z nich, pt. "Na granicy miasta i wsi", mowa jest jedynie o najchętniej słuchanych audycjach w radia: okazało się, że audycje wiejskich słucha około 5% badanej zbiorowości w sposób mniej lub bardziej systematyczny. Trzeba jednak wyjaśnić, że próba obejmowała wyłącznie ludność dwóch miasteczek "rolniczych" w województwie szczecińskim i w związku z tym w żadnym wypadku z informacji tych nie należy wyprowadzać dalej idących wniosków.

Począwszy od 1966 roku wśród tematów podejmowane przez Ośrodek problematyki radio na wsi zaczyna zajmować coraz więcej miejsca. Nie więc dziwnego, że i informacje są znacząco bogatsze i bardziej szczegółowe.

W 1966 roku dokonano sondażu opinii słuchaczy wiejskich na temat audycji ekonomicznych Polskiego Radia. Tematykę badania respondentów potraktowali dość szeroko. W ankiecie poproszono ich o wysuszenie postulatów tematycznych pod adresem redakcji. Na całkowicie "otwarte" /nie skategoryzowane/ pytanie o problematykę zapamiętanych audycji ludność wiejska odpowiedziała:

- "1. porady dla rolników 26,7%
2. audycje rolnicze 25,2%
3. zaopatrzenie rolników i rolnictwa w środki prod. 7,0%..."

Dane te, jak się wydaje, świadczą pośrednio o dość żywym zainteresowaniu tematyką związaną z produkcją rolną w audycjach radiowych. W tej samej ankiecie respondentów w odpowiedzi na inne, konkretne pytanie /"o jakich zagadnieniach winno się mówić w radiu częściej lub szerzej?"/ podali:

- "1. zaopatrzenie rolnictwa 42,6%
2. ...
3. budownictwo mieszkaniowe na wsi 27,4%
4. produkcja i zbył nawozów sztucznych 26,3%..."

Jak widać sprawy produkcji rolnej interesują mieszkańców wsi, oczekiwali oni znacznie większej ilości informacji tego typu niż wówczas otrzymywali.

Bardzo obszernie badanie pt. "Prasa, radio, telewizja" poświęcone w całości kwestiom związanym z funkcjami środka masowego przekazu, zostało zrealizowane w 1966 roku w oparciu o reprezentatywną próbę radiosłuchaczy. Wysoka liczebność próby "wiejskiej" /1707 osób zamieszkałych na wsi, cenny wynik szczególnie interesującymi. Sklasyfiko-

wano tu aż 28 różnych audycji, które najbardziej interesują respondentów: audycje rolnicze uplasowały się na dość odległym, bo 20 miejscu. Należy jednak pamiętać, że ankietę obejmowała właściwie cała problematyka poruszana w radiu, prasie i telewizji - konkurencyjność wyborów była tu olbrzymia. Stąd już sam fakt ulokowania przez badanych rolniczych audycji radiowych na liście ulubionych pozycji programu radiowego należy uznać za sukces odniesiony przez autorów tych audycji.

Postulaty dotyczące godzin nadawania audycji dla wsi stanowiły centrum ankiety zatytułowanej "Układamy program ramowy dla radia" w 1967 roku. Niestety, brak tu dostatecznego obrazu odpowiedzi mieszkańców wsi: wyniki zawierają opinię ogółu radiosłuchaczy. Okazuje się jednak, że 5% respondentów w dni powszednie, 3,6% - w niedziele i święta chce słuchać audycji rolniczych; przy czym jako optymalny wyznacza najczęściej czas między godziną 5 a 6 rano. Wydaje się, że liczby przedstawiające zapotrzebowanie na audycje wiejskie byłyby znacznie wyższe, gdyby analiza obejmowała wyłącznie słuchaczy wiejskich.

To ostatnie przypuszczenie potwierdzają wyniki badania poświęconego powieściom i słuchowiskom radiowym. W zestawie audycji słuchanych systematycznie, regularnie przez mieszkańców wsi audycje rolnicze zajmują 6 miejsce - regularne ich słuchanie deklaruje 12% respondentów /dla porównania: pierwsze miejsce zajmują tu powieści radiowe, których systematycznie słucha 26% badanych/.

Najpełniejsze jednak dane można uzyskać ze zrealizowanej w 1968 roku ankiety pt. "Różne sprawy z życia wsi". Ankieta przeprowadzona w całej Polsce w oparciu o bardzo liczną, reprezentatywną próbę mieszkańców wsi /ogółem rozmowy przeprowadzono z 3000 osób/. Ustalono tutaj między

innymi popularność różnych audycji przeznaczonych głównie dla wsi oraz zebrano szereg postulatów tych audycji dotyczących.

Oto dane na temat popularności:

1. Powieść radiowa "W Jezioranach"	19,9%
2. Poranne rozmaitości rolnicze	14,1%
3. Rolniczy kwadrans	11,2%
4. Muzyka ludowa	9,7%
5. Wesoły autobus	7,5%
6. Naukowcy rolnikom	6,7%
7. Ogólnie: audycje rolnicze	6,5%
8. Ze wsi i o wsi	5,6%
9. Audycje "Radio-rakiemy"	4,1%
10. Wędrowni muzycy po kraju	3,3%
11. Kiermasz pod kogutkiem	2,7%

Jak widać, badani wymienili szereg audycji nie zawsze związanych z interesującymi nas sprawami. Tymczasem uwagę zwraca wysoka pozycja "Porannych rozmaitości rolniczych" oraz "Rolniczego kwadransa" zwłaszcza w relacji do powieści radiowej i audycji typu estradowego. Z całego natomiast zestawienia można wysnuć wniosek o znacznym zainteresowaniu radiosłuchaczy wiejskich przeznaczonymi dla nich audycjami.

A oto postulaty respondentów:

1. inwestycje komunalne	13,0%
2. rozrywki kulturalne na wsi	11,6%
3. problematyka młodzieży wiejskiej	5,1%
4. gospodarka rolna	7,3%
5. organizacje społeczne na wsi	4,6%
6. zaopatrzenie wsi	4,5%
7. ochrona zdrowia i opieka społeczna	4,4%
8. alkoholizm	4,0%

9. problematyka stosunków międzyludzkich na wsi	3,7%
10. administracja wiejska	3,3%
11. sytuacja kobiety na wsi	2,7%
12. Oświata, sprawy kształcenia	2,7%
13. i n n e propozycje tematyczne	5,7%
14. brak postulatów	36,1%

X

X

X

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy przyjąć, że:

- audycje radiowe dla wsi cieszą się wśród adre-
ntów znaczną popularnością,
- szczególnie ważną sprawą jest tu wybór odpowied-
nich godzin nadawania audycji zwłaszcza w okresie
wiosenno-lataim, w czasie następania prac rolnych,
- słuchacze zgłaszają szereg postulatów tematycznych
które - można przyjąć - są rzeczywistym odbiciem
ich zainteresowań.

W ciągu najbliższych dwóch miesięcy ukaże się w
Ośrodku opracowanie wyników aktualnie realizowanego bada-
nia poświęconego w całości radiowym audycjom rolniczym,
które, mamy nadzieję, w sposób jednoznaczny pokaże popular-
ność poszczególnych audycji na wsi, preferencje rolników,
a także /co bardziej interesujące/ dostarczy materiału
dotyczącego skuteczności oddziaływania radia na słuchacza
wiejskiego.

II. Audycje telewizyjne

Zagadnieniem związanym z problematyką wiejską w ogóle
poświęcono poważną część badań, jakie były prowadzone w
Ośrodku na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat. Badano
bardzo różne sfery życia wsi - sprawy kultury /"życie kul-

turalne wsi" 1959/, gospodarki wiejskiej /"Rolnicy o swoim gospodarstwie" 1960/, władzy lokalnej /"Rada Narodowa w oczach mieszkańców" 1965/, wypoczynku /"Zajęcia czasu wolnego mieszkańców wsi" 1962/, aspiracji młodzieży wiejskiej /"Młodzież wiejska o swych zajęciach i dążeniach 1963/ czy higieny i zdrowia /"Problemy higieny i opieki zdrowotnej na wsi" 1963/. Tematyka tych badań oddalała się mniej lub bardziej od bezpośrednich związków z zadaniami programowymi radia i telewizji.

W dorobku Ośrodka znajdują się jednak kilka badań, w których zamieszczono pytania, w pewnym sensie, elementarne: kto ogląda audycje wiejskie w TV i jakie są w tym względzie preferencje widzów zamieszkałych na wsi. Badań tych jest stosunkowo niewiele w porównaniu do badań poświęconych audycjom radiowym. Wyniki są tu więc także o wiele uboższe.

W 1962 roku na terenie górnośląskiego okręgu przemysłowego przeprowadzono ankietę, której celem było ustalenie roli i miejsca m.in. telewizji w całym systemie kultury masowej. Próba obejmowała 895 dorosłych mieszkańców najbardziej zurbanizowanej części województwa katowickiego. Wśród zestawu audycji oglądanych w ciągu dwóch tygodni poprzedzających badanie - 26% respondentów podało audycje wiejskie exemplifikowane w kwestionariuszu przez emitowaną wówczas "Niedzielną Biesiadę". Odsutek ten w konfrontacji z innymi, późniejszymi wynikami badań, wydaje się rewelacyjnie wysoki; tak wysoki, że budzi podejrzenia co do swej wiarygodności. Ankieta realizowana była wyłącznie wśród mieszkańców miast i można przypuszczać, że widzowie podawali tytuły pozycji nie tyle rzeczywiście ich interesujących, ile takich w trakcie których włączony był odbiornik w domu.

turalne wsi" 1959/, gospodarki wiejskiej /"Rolnicy o swoim gospodarstwie" 1960/, władzy lokalnej /"Rada Narodowa w oczach mieszkańców" 1965/, wypoczynku /"Zajęcia czasu wolnego mieszkańców wsi" 1962/, aspiracji młodzieży wiejskiej /"Młodzież wiejska o swych zajęciach i dążeniach 1963/ czy higieny i zdrowia /"Problemy higieny i opieki zdrowotnej na wsi" 1963/. Tematyka tych badań oddalała się mniej lub bardziej od bezpośrednich związków z zadaniami programowymi radia i telewizji.

W dorobku Ośrodka znajduje się jednak kilka badań, w których zamieszczono pytania, w pewnym sensie, elementarne: kto ogląda audycje wiejskie w TV i jakie są w tym względzie preferencje widzów zamieszkałych na wsi. Badań tych jest stosunkowo niewiele w porównaniu do badań poświęconych audycjom radiowym. Wyniki są tu więc także o wiele uboższe.

W 1962 roku na terenie górnośląskiego okręgu przemysłowego przeprowadzono ankietę, której celem było ustalenie roli i miejsca m.in. telewizji w całym systemie kultury masowej. Próba obejmowała 895 dorosłych mieszkańców najbardziej zurbanizowanej części województwa katowickiego. Wśród zestawu audycji oglądanych w ciągu dwóch tygodni poprzedzających badanie - 26% respondentów podało audycje wiejskie exemplifikowane w kwestionariuszu przez emitowaną wówczas "Niedzielną Biesiadę". Odszetek ten w konfrontacji z innymi, późniejszymi wynikami badań, wydaje się rewelacyjnie wysoki; tak wysoki, że budzi podejrzenie co do swej wiarygodności. Ankieta realizowana była wyłącznie wśród mieszkańców miast i można przypuszczać, że widzowie podawali tytuły pozycji nie tyle rzeczywiście ich interesujących, ile takich w trakcie których włączony był odbiornik w domu.

W badaniu sатытуłowanym "Preferencje programowe telewizorów", realizowanym w rok później okazało się, że programy wiejskie wymieniło - w grupie audycji najchętniej oglądanych - tylko 2% respondentów. Badanie realizowano w oparciu o ogólnopolską próbę reprezentatywną liczącą prawie 3000 osób, z których 528 to mieszkańcy wsi. Niestety, informacje dotyczące programów wiejskich nie zostały skorelowane z miejscem zamieszkania ani z zawodem respondentów z uwagi na niewielki odsetek głosów, jaki uzyskały. Gdyby jednak założyć, że wymieniali je głównie mieszkańcy wsi, to w znacznym przybliżeniu można by uznać, że audycje wiejskie w TV ogląda systematycznie co dziesiąty mieszkaniec wsi.

Tę przybliżoną liczbę potwierdzają w pewnej mierze wyniki badania poświęconego wpływowi TV na aktywność młodzieży wiejskiej. Ankietę realizowano w 31 wybranych środowiskach wiejskich na terenie kraju wśród młodzieży między 16 a 24 rokiem życia /ogółem 609 osób/. Wyniki nie nie odzwierciedlają preferencji ogółu mieszkańców wsi w Polsce. Z badania wynika jednak, że audycje dla wsi oglądane były przez 3% respondentów. Odsetek ten ulega pewnym wahaniom w zależności od zawodu badanych i ich miejsca zamieszkania: jest najwyższy w grupie młodych rolników rz/14%/ oraz wśród osób zamieszkałych na opłszczyźnie /6%/. W tej sytuacji autor sugeruje, że zainteresowanie audycjami wiejskimi w TV "jest swego rodzaju wskaźnikiem zainteresowania rolnictwem i kulturą rolną młodzieży wiejskiej.

Wszystkie, wspomniane dotąd badania mają jeden wspólny mankament: jeżeli znajdujemy w nich informacje o zainteresowaniu telewizorów programami wiejskimi, to informacje te mówią o audycjach /np. "Niedzielna Biedziada"/,

których obecnie nie ma już na antenie. Programy wiejskie w TV uległy przekształceniom; różnicowały się tematycznie i formalnie, dziś są to po prostu inne programy.

W ciągu ostatnich lat przeprowadzono kilka badań, które przyniosły aktualne informacje o preferencjach telewidzów wiejskich i ich zainteresowaniu telewizyjnymi audycjami dla wsi.

W 1965 zrealizowano badanie oparte o reprezentatywną próbę telewidzów wiejskich, którego wyniki świadczą, że połowa mieszkańców wsi /51%/ korzysta w miarę systematycznie z programu telewizyjnego w ogóle /codziennie ogląda telewizję 13%, kilka razy w tygodniu - 15%, raz w tygodniu - 23%/.

Dane te zostały zweryfikowane i wzbogacone informacjami o preferencjach telewidzów wiejskich w - wspomnianym już poprzednio - kompleksowym badaniu pt. "Prasa, radio, telewizja" przeprowadzonym na terenie całego kraju w 1966 roku. Odeśtek mieszkańców wsi korzystających stosunkowo regularnie z programu telewizyjnego jest tu nieco większy i wynosi 64% ogółu mieszkańców wsi. Telewidzowie ci zostali poproszeni o wymienienie takich audycji, które starają się oglądać systematycznie i takich, których zdecydowanie unikają. Okazało się, wśród programów pożądaných audycje wiejskie wymieniało 4,5% respondentów; natomiast brak jest choćby jednego głosu mówiącego o unikaniu tych audycji. W ankiecie badani zgłaszali ponadto postulaty dotyczące całego programu telewizyjnego. W zestawie audycji, których - adaniem respondentów - powinno być znacznie więcej znajdujemy audycje dla wsi reprezentowane przez 6,2% głosów.

Przytoczone rezultaty pozwalają przypuszczać, że podstawowe audytoryum telewizyjnych audycji dla wsi,

oglądające systematycznie te audycje, można określić liczbą 5 do 10% ogółu telewidzów wiejskich.

Prócz tego zrealizowano dwa badania szczegółowe - ze względu na wyraźne zamówienie redakcji zajęto się telewizyjnymi programami oświatowo-rolniczymi. Mamy tu na myśli badania: "Opinie o Telewizyjnym Kursie Rolniczym /1967/ oraz "Zespoły Przesposobienia Rolniczego a telewizja"/1968/. Wydaje się, że tym badaniom warto poświęcić nieco uwagi.

Wyniki badania TV Kursu Rolniczego nie pozwalają na ustalenie odsetka telewidzów korzystających z tej audycji. Ten brak informacji o popularności TKR wśród ogółu mieszkańców wsi wynika z założeń metodologicznych - chodziło tu o wysondowanie ocen, opinii i postulatów na temat audycji wśród osób oglądających TKR, a więc najbardziej kompetentnych. Wyniki badania miały służyć określonym celom programowym zainteresowanej redakcji. Z badania, dla którego skonstruowano tzw. "próbę celową", eliminującą osoby nie oglądające audycji wynika jednak, że w blisko 50% wsi /w warstwie terytorialnej próba była reprezentatywna/ rolnicy mają zwyczaj oglądać audycje rolnicze zbiorowo. Odbywa się to w klubach "Ruchu", w salkach, w prywatnych mieszkaniach, w świetlicach. Najczęściej zbiorowe korzystanie z programu wiąże się bezpośrednio z postawą miejscowego agronoma - jest on motorem tego rodzaju akcji. Po programie widzowie prowadzą dyskusje, rozmowy itp.

W tej sytuacji należałoby przypuszczać, że z Telewizyjnego Kursu Rolniczego /zwłaszcza obecnie, gdy jest on nadawany w atrakcyjnych godzinach/ korzysta znaczny odsetek rolników.

Nieco inaczej rzecz się ma z drugim programem oświatowym - "Telewizyjnym Przesposobieniem Rolniczym"

Tu ankietę kierowano do działających na terenie całego kraju grup samokształceniowych tzw. "Zespołów przysposobienia rolniczego". Jest ich w Polsce około 15 tysięcy i zrzeszają prawie 170 tysięcy młodych rolników.

Program Telewizyjnego Przeposobienia Rolniczego jest oglądany przez około 80% uczestników zespołów /ankieta została zrealizowana na próbie reprezentatywnej, wylosowanej z ogółu ZPR-ów działających na terenie całego kraju/. Rolnicy ci w większości wypadków są także odbiorcami i Telewizyjnego Kursu Rolniczego /60% deklaruje korzystanie z tej audycji/. Wśród różnych środków nauczania i pomocy naukowych stosowanych w zespołach, telewizyjne programy oświatowo-rolnicze zajmują czołowe miejsce wyprzedzając prasę rolniczą, podręczniki przewidziane kursem, wykłady i odczyty opiekunów zespołów, a także - i to w sposób znaczący - radiowe audycje dla rolników. A więc wśród 170 tysięcy uczestników zespołów znajdujemy ponad 135 tysięcy widzów Telewizyjnego Przeposobienia Rolniczego i około 100 tysięcy - Telewizyjnego Kursu Rolniczego. Liczby te nie małe, wskazują na znaczną popularność audycji wśród rolników podnoszących swe kwalifikacje zawodowe.

Programy oświatowe należy jednak mierzyć nie tylko wielkością audytorium ale i przydatnością praktyczną dla środowiska wiejskiego. Tą właśnie drogą odbywa się m.in. dyfuzja nowości technicznych na wieś. Argumentem nich tu będą informacje uzyskane w naszych badaniach: prawie połowa uczestników zespołów przysposobienia rolniczego stosowała w praktyce rolniczej wskazówki, rady czy zalecenia wyniesione z programów telewizyjnych. Zastosowania te nie ograniczały się do podstawowego działu produkcji rolnej - produkcji zbóż ale dotyczyły także hodowli, nawożenia, ochrony roślin, mechanizacji, a nawet budownictwa i in-

westyacji rolnych. Ogromna większość respondentów /88% korzystających z tych rad/ ocenia efekty zastosowań jako pozytywne.

Nie więc dziwnego, że przekonanie o wysokiej przydatności telewizyjnych audycji oświatowo-rolniczych jest powszechne: Telewizyjny Kurs Rolniczy oceniło tak 86% oglądających audycje respondentów, a Telewizyjne Przysposobienie Rolnicze - aż 94% .

W świetle powyższej informacji wydaje się, że w stosunkowo szczegółowym materiale, jaki uzyskano w dotychczasowych badaniach, widoczna jest pewna luka: brak tu wiadomości na temat wielkości i składu audytorium audycji dla wsi. Badanie, które pozwoli ustalić jednoznacznie te dane mieści się w planach Ośrodka i jeszcze w tym roku zostanie przeprowadzone na terenie całego kraju.

x

x

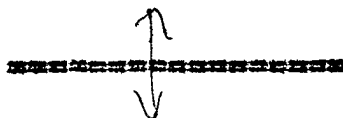
x

Badania, których skrótowe wyniki prezentowaliśmy wyżej, przeprowadzane przede wszystkim w Redakcji Studiów i Oceny Programu oraz w dawnym Ośrodku Badania Opinii Publicznej. Były one realizowane bardzo różnymi metodami, stąd ich wyniki są najczęściej nie porównywalne. Kilka z nich, zwłaszcza przeprowadzonych ostatnio w Ośrodku Badania Opinii Publicznej i Studiów Programowych, pozwala stwierdzić - w pewnym przybliżeniu - że:

1. radio jest powszechnie używanym na wsi źródłem informacji /korzysta nim blisko 80% mieszkańców wsi/. Audytorium radiowych audycji dla wsi można określić liczbą ok. 20%

ogółu mieszkańców wsi korzystających z radia.

2. audycje telewizyjne ogląda w sposób mniej lub bardziej systematyczny 64% ogółu mieszkańców wsi. Wśród telewidzów wiejskich ok. 10% stanowią ludzie regularnie oglądający audycje wiejskie; liczba osób w ogóle korzystających z audycji dla wsi jest prawdopodobnie dwu-trzykrotnie wyższa.

Ogólnie wszystkie badania wskazują na przydatność audycji dla rolników, którzy z nich korzystają. Jako wnioski praktyczne wysuwa się sprawa realizacji postulatów dotyczących wprowadzenia bądź rozszerzenia tematyki audycji i powiększenia kręgu ich słuchaczy.